

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

De S. Bertulpho confessore.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

tabulam quam apportauerat marmoream, capsâ imposuit, sic inscribens: Mens sancta; honor in Deum voluntarius; & patriæ redemptio. Quam cum tunc intus deposuisset ad caput sanctæ, recessit; & non amplius apparuit in ciuitate; adeò vt nonnulli suspicarentur eum esse angelum Dei.

Cum autem audisset Quintianus hinc excessisse martyrem; ad inuadenda eius bona contendebat. Accepta verò secum vniuersa cohorte, properabat ire Panormum. Cum iter autem iniisset; iusto Dei iudicio accidit, vt ipse periret in quodam fluuio, sito prope ciuitatem Catanam; nomine Psemitho. Nam cum ipse veller eum trāsmittere; ingressus est pōtionem cum equis suis. Duo autem equi in eum fecerunt impetum. Et vnus quidem irruens in eius faciem, eam deleuit; alter verò non cessauit calcibus eum impetere; doncè eum iecit in fluuium Psemithum. Et cum multi quesissent eius corpus; non fuit inuentum vsque in hodiernum diem.

His autem sic peractis; creuit cultus & honor sanctæ martyris Agathæ; nec ausus est quispiam vexare eius genus. Quo autem in loco apparuit immutabilis ille angelus, qui tabulam imposuit in capsâ martyris, impleto anno eius cōsummationis, mons Aetna ignem eructauit; & tanquàm fluuius valde mugiens; sic descendit, lapides dissoluens tanquàm ceram è vertice montis; combusturus & perditurus vniuersam ciuitatem Catanensem. Qui verò circa montem habitabāt, & si essent gentiles; ignem fugientes, properarunt ad templum virginis, & auferentes amictum, qui erat arcæ impositus; ex aduerso ignis eum posuerunt. Dei autem providentia ignis ille protinus est repressus. Factum est verò miraculum quinto Februarij, in quo etiam decertauit. In quo etiam festum quoque celebrantes, glorificamus Dominum nostrum Iesum Christum Deum, vt nos quoque sanctis eius intercessionibus, accipiamus remissionem peccatorum; & magnam misericordiam nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA S. CONFESSORIS CHRISTI BERTVLPHI, IVSSV FOLCARDI ABBATIS CONSCRIPTA,

sed author nomen suum suppressit: fuit autem monachus Gandauensis circa annum Christi 1073.

PROLOGVS.

Voniam quidem omnis, qui membra cuiuscunque honorat, totum hoc, cuius membra sunt, honorat: membra verò Christi omnes sunt sancti: ergo & qui sanctos honorat, Christum laudare & honorare probantur. Non tamen Christus in sanctis suis, neque sancti in Christo laudari egent: sed qui eos hinc laudant, egent vtique vt laudent. Eccè inter reliqua membra Christi beatum Bertulphum, egregium corporis Christi membrum, in medium assumo: quem tanto minùs laudare sufficio, quanto ampliùs & ingenio & vita sordesco. Sed quod minùs sufficio, sancti huius supplebit intercessio: & qui dedit velle, dabit (credo) & posse. Cuius vitam, veteri olim stylo descriptam, vt nouo scribendi percurrerem studio, domini Abbatis nostri Folcardi obtinuit iussio: cui petenti fas nõ erat quicquam negare, quia specialiter sanctum hunc adeò deuotione amplectitur, vt cum omnibus sanctis specialem hunc pro omnibus fidelibus defunctis habeat intercessorem, quem ad eorundem fidelium defunctorum memoriam, & corpore & intercessione fecit esse presentem. Sed hoc solum miror, quòd humiliter à me ignaui exigere voluit, quod ipse sancto viro efficaciter exhibere valuit: præsertim cum sim incircuncisus corde & labijs, ille autem disciplinis non mediocriter instructus Ecclesiasticis. Cuius præclara ad sanctum deuotio, quia humilitate ornabatur, quod deuotè humilis sancto viro exhibere valuit, humiliter deuotus ab alio, licet scio, petere non horruit. Quid ergo? Iubenti auctoritate, & petenti humilitate, non quantum debeo, sed quantum habeo, patri præsto, salua virorū illustrium maiestate, qui ad hoc opus ingenio & doctrina longè me præcellunt. Sed si quid mēs nostra dictando, vel manus scribendo errauerint, eius erit & apud sanctissimum Bertulphum

excusare, qui me non timuit ad hoc scribendi studium applicare. Et notandum, ex multis pauca sancti viri gesta me esse scripturum: quia temporum verustas plura obliuioni, pauca memoria dedit. Sed fidei pauca multum sufficiunt: infideli autem nec multa parum satisfaciunt. Prudens igitur lector materiam magis penset, quam stylum: rationem magis, quam scriptorem: quia vinum, plumbi fistula haustum, sepe placet: bonique nuncij baiulus non quis, sed quid afferat, inquiritur.

De natiuitate beati viri Bertulphi confessoris. Cap. 1.

FEBRUAR. 5.
S. Bertulphi
patria.

Parentes
ethnici.

CVM sub glorioso rege Sigeberto Ecclesia Christi pacem simul & gloriam meruit, beatissimus confessor Bertulphus ortum natiuitatis patria Alemannia habuit: parentibus quidem honeste mediocribus, sed gentilibus. Neque enim adhuc Alemanniam fides Christi respexerat, quanquam in ea hic futurus Ecclesia filius, carnis tunc progenitores habuerit: Cuius vterque parens, pagani ritibus horrens, sicut spina rosam, sanctum sic edidit istum. Neque parum gloriae huius sancto viro fore dixerim, quod similem cum sanctissimo illo Martino ortum sortitus fuerit. Sicut enim ille, sic iste, gentilibus parentibus processit: ille quidem Pannoniae, hic finibus Alemanniae.

Quod ob adipiscendam sacri baptismatis gratiam, parentes reliquerit & patriam.

Cap. 2.

Etiā in
ter ethnicos
necesse ba
ptizatus vt
se gesserit.

Gene. 12.

CVMque adolescentiae ingressus iter, primaeque aetatis excederet annos, naturali tantum lege edoctus, in via mandatorum Domini coepit ire, & inter eos qui nil norunt, nisi barbarum fremere, dextrum iustitiae iter conatus est arripere. Sed quia non facile habuit, quod conatus est, (inter iniquos enim arduum, immo difficile fuit aequitatis iura tenere, praesertim cum ad fidem Christi indigenas illos nec ratio, nec persuasio posset allicere) maluit patria parentibusque destitui, quam confortio prauorum sordibusque gentilium pollui. Exiuit ergo hic nouus Abraham de terra & cognatione sua, & venit in terram & cognationem non suam. Nam arrepto itinere versus Occidentem, tandem in partes Galliarum deuenit, eoque, vbi Taruanensium fines Oceanus terminat, mansionem accepit.

De Vuamberto principe eiusque coniuge, eorumque laudabili erga Deum deuotione.

Cap. 3.

Vuambertus
comes pius.

ERAT tunc temporis in praefata regione quidam Vuambertus non infimus Comitum, cui cum diuitijs par erat meritum. Huic paris conditionis coniunx adhaesit, cuius ingenuitatem religio sancta & immaculata adornauit, nomine Homburga. Vtrisque ergo illorum cum ingenuitate sancta religio, & cum religione irreprehensibilis erat operum exhibitio. Nec desuere in argumentum religionis eorum plura virtutum opera, inter quae illud praclare emicuit, multarum per eos constructio ecclesiarum. Nam ex facultatibus proprijs in proprijs iuris praedio construxere coenobium, operosa manu elaboratum, non minus a magnis coenobijs pollens, quod honori & nomini Dionysij martyris titulari fecerunt. Adiecerunt etiam tres alias ecclesias, easque non parua deuotione sanctis dedicarunt, vnam principi Apostolorum, aliam beatissimo Martino, tertiam sancto Vedasto. Quas, vt dictum est, tam ex sumptibus proprijs, quam in proprijs iuris praedio, nuncupato Rencia, constructas venerantur omnes & colunt, praecipue qui Euenonem fluium bibunt, cuius ripae praedicta possessio contigua adiacet.

Vt vir Dei Bertulphus baptizatus, & ecclesiae clero sit assignatus. Cap. 4.

Psal. 118.

Bertulphus
baptizatur.

Eph. 2.

IN hac nanque, quam dixi, regione adeo fides Christi concordabat cum religione, vt facile esset eis, qui quaerunt Christum, illic eum inuenire. Quod cum beatus Bertulphus peruenisset, eundem peregrinationis suae locum patriam credidit: quia ibi fidem Christi, qua nil vnquam iucundius habuit, inuenit, & secundum illud Psalmistae, cantabiles illi erant iustificationes Domini in loco peregrinationis suae. Et vt choris fidelium posset adiungi, humiliter se perijt sacramento baptismatis insigniri. Consecutusque baptismatis sacramentum, spiritus sancti factus est templum, & inter illos patriae indigenas coepit iam esse non hospes & advena, sed ciuis sanctorum & domesticus Dei. Nec satis fuit iam iurato in Christi sacramenta tyroni baptismatis gratiam susce-

suscipisse, sed vt clericatus signaculo arctius iungeretur Ecclesie, & votis optauit, & precibus exorauit: quodque deuotè expetiit, efficaciter impetrauit. Sicque fidelium choris admixtus, ibat de virtute in virtutem, visurus Deum deorum in Sion.

Adscribitur
in Clerum.

Quod apud præfatum principem eiusque coniugem charus habitus, ipsorumque familiaritio & amicitia sit vsus. Cap. 5.

Cumque fama viri clarissimi Vuamberti coniugisque eius percrebuisse, & vt facile viris clarissimis est, suarum odore virtutum complures attraxisset, cor huius famuli Dei spiritus sanctus præueniens tetigit, & in amorem tanti viri coniugisque eius penetrabiliter accendit. Nec desiderio se passus est fraudari suo, donè se eorum præsentia obtulit, non modicè exultans, quod tandem post longum peregrinationis sudorem, vnus veri Dei cultores reperisset, quos reperisse, tam charum, quàm rarum habebat. Vnde etiam ab eis sicut sine detrimento suo separari se non posse putabat, ità ipsis inseparabiliter adhærere suum lucrum sciebat: Lucrum dico suum, quod ex spiritalibus magis, quàm ex temporalibus diuitijs conflare voluit. Horum itaque non erubuit se subdere dominio, quos Christi cernebat inhærere seruitio, eratque subditus illis, seruiens vt antiquus ille Ioseph absque omni dolo.

Venit in
amicitiam
Vuamberti
Comitis.

Gen. 29.

Vt à prædicto principe vniuersæ domui suæ præpositus fuerit. Cap. 6.

Nec latuit illustrissimum patrem familiæ Vuambertum coniugemque eius tanti viri probitas, & assidua circa rem suam familiarem sagacitas. Vnde vt intus forisque domus eorum tota custodia illius cederet, communi consilio decreuere. Securus enim erat vterque rerum suarum sub custodia tam fidelis œconomi: ideoque commissis ei omnibus, quæ sui iuris erant, secundo ipsum à se gradu in omni domo sua præficiabant. Adeptus denique fidelis dispensator & prudens totius rei familiaris curam, nè credita sibi domini sui minueretur, sed incrementis in dies augetur substantia, sagaci elaborabat industria. Cuius labori & voluntati pietas diuina fauens, id præstitit, vt ad nutum fidelis œconomi res familiaris passim augetur. Vnde factum est, vt Dominicis se dignum efficeret promissis, quibus remuneranda est serui fidelis diligentia & probitas: Eugè, inquit, serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Quæ promissio dum viro Dei tam moraliter quàm spiritaliter congrueret, & hinc temporalem, & in futura vita sempiternam meruit remunerationem.

Præficitur
administrati
oni am
plissima.

Matth. 25.

Vt benignitate in pauperes creditam sibi substantiam mirè auxerit.

Cap. 7.

Nam vt temporali domino suo cum terrenis commodis obtineret etiam cælestia, pietatis in pauperes Christi effecit instantia. Insistebat enim clam elemosynis clandestinis, Deum votis & precibus interpellans assiduis, vt hac liberalissima in domesticos fidei compassione rem domino suo duplicaret & gratiam. Quod & factum est. Nauiter ille dabat, sed res data non deficiebat: opes dum erogantur, augmentantur: tantoque amplius incrementum sumpsere, quanto eas manus tribuentis in pauperes benignius disperfit. Quo in facto non solum sibi, sed & temporali domino suo hic famulus fidelis consuluit: vt videlicet his perituris permanstas in secula diuitias compensaret, easque largè erogando, largius augmentaret. Proinde non ad oculum seruiens, ad nutum dominorum suorum omni subiectione pendebat, quibus subijci egregium atque insigne habebat: dilectioni eorum timorem, timori dilectionem coniungens, idque secundum primi pastoris sententiam, dicentis: Serui, subditi estote in omni timore dominis. Sicque res eò processit, vt fidelis famuli obsequium fideli æque domino magnum prærogaret beneficium, opibus non solum domi forisque multiplicatis, sed & in celo, vbi fures non effodiunt, neque tinea demolitur, repositis.

Dat multa
pauperibus,
& opes Co
mitis cre
sunt.

1. Pet. 2.

Matth. 6.

Vt apud principem ab inuidis accusatus, à Deo signis mirificatus sit.

Cap. 8.

Dddd 4

Pro

Patitur
æmulos &
obrecta-
tores.

Pro his operibus iustitiæ aduersus militem Christi bella non desuere. Nam hostis humani generis per quosdam satellites nequitiæ suæ euouit in sanctum Dei virus inuidiæ suæ, ut fortè per hæc vasa suæ iniquitatis compesceret famulum Dei à solito opere probitatis. Et inuidiæ stimulis quosdam male uolos ad eò accendit, ut illustrem virum Vuambertum adirent, famulumque Dei fidelissimum Bertulphum fraudis & criminis hæc verbis insimularent: Considera, inquit, prudentissime virorum, quæ tui iuris sunt: considera, quàm prodigè per aduenam illum depercut: animaduerte etiam, quid cui commiseris, quanta habueris, quanta amiseris. His derogantium verbis venerabilis vir Vuambertus aures tantùm, non fidem, accommodabat, fidelem enim dominum de fideli famulo quicquam sinistrum suspicari non decebat: præsertim cum multis experimentis didicerit, quòd fidelissimus idem ipse, qui accusabatur, fuisset semper. Sed cum sapiùs illi principi detractionis verba replicarentur, eò res perducta est, ut loquentibus pro seruo Christi miraculis, omnis iniquitas accusantium oppilaret os suum. Quod qualiter acciderit, ad describendum stylum vertere non pigebit.

Vt pro inuidorum detractione compescenda, natura vini & panis caseiq; secundùm Dei sententiam sit mutata. Cap. 9.

Clàm serēs
panem &
vinum pau-
peribus, ac-
cusatur ab
æmulis.

Nam quadam die cum sol flammiumus Ponti remearet ad umbras, contigit famulum Dei Bertulphum præ foribus temporalis domini sui in veste, quæ circumamiciebatur, panem cum caseo, & in vase, figuli opere composito, vinum gestare, ut clàm eleemosynis clædestinis pauperibus gratificaretur. Quo viso, inuidi quasi opportunam accusationis naçi occasionem, virum illustrem Vuambertum, qui tum fortè præ foribus stabat, adeit, & accusationis in virum Dei quasi quædam argumenta hæc verbis præ tendunt: Saltem, inquit, nunc illustrissime virorum oculata fide experiri licet, quòd plus veri minusque falsi noster sermo de hoc aduena ad te pertulerit, cuius dispensatio prodiga est, non larga, & in detrimento rei familiaris minus sollicita. Ecce enim in argumentum verbi, quod tibi diximus, ipsum nunc res tuas non sine fraude gestantem ostendimus. At ille, sicut simplices facile suaderi solent, benigno, ut erat animo, accito ad se fideli simpliciq; Bertulpho, Quid, inquit, tuo gestas in gremio? At ille nè de beneficijs in miseros collatis velut fraudis notaretur, In vase, inquit, hoc fictili aquam habeo, quam assulis veste hac adstrictis eo calefactum. Cui suus sic responsum reddidit heros: Verbis quidem tuis fidem accommodo: sed quia te in domo mea inter primos primū vilissimas gestare res admiror, id quod verbis asseris, oculis experiri volo. Quæ igitur clàm gessit, palàm videntibus exposuit, & secundùm viri Dei sententiam, oculis videntium ea quæ dixerat, apparere. Sicq; natura rerum mirabiliter mutata, & virum Dei ostendit verum dixisse, & de eodem æmulos ipsius falsa asseruisse. Vnde vir illustris Vuambertus eum in omni domo sua fidelissimū, illos verò mendaces esse certioribus iam didicit argumentis.

Rerum spe-
cies mutan-
tur.

De felici prædictorum peregrinatione, & humilima viri Dei seruitute. Cap. 10.

Suscipiunt
peregrina-
tionem ad
urbem Ro-
mam tanti
principes.

SAEpè memoratus deinde paterfamiliàs, coniunxque eius venerabilis, dum de virtute in virtutem proficerent, exemploque fidelis famuli in dies creverent, subeundæ etiam peregrinationis desiderio accenduntur. Et primùm urbem maximam, Apostolicis nobilem pignoribus, Romam visere animo concipiunt, opereque efficaciter perficiunt. Porro de fideli famulo Bertulpho vsque eadè benè confidunt, ut nihil intus forisque suarum rerum relinquerent, quod non illius fidei atque prudentiæ permetteretur. Nec facile dictu est, quàm fideliter, quàm prudenter rebus domi forisque sibi creditis præcauerit. Sicque iter, quod Romam tendit, arripiunt, demumque ad limina apostolorum Petri & Pauli perueniunt. Vbi corpus humi, mentem cælo dedere, inter lachrymas ac oscula, anhela trahunt suspiria: & apertis thesauris suis, sacrosancta loca non modicis honorant obsequijs, & dirant donarijs. Qui Apostolica benedictione insigniti, expletisque pro quibus aduenerant, ad propria iam lati reditum maturant.

Vt sub

Vt sub intempeste noctis silentio, vt domini sui pareret imperio, nec noctis horrorem, nec tempestatis refugerit incommodum. Cap. II.

Cumque diuæ memoriæ Vuambertum, comitesque, suos labor itineris iam confecti fatigasset, nec quisquam inter eos sub intempesta nocte custos equis posset sufficere, eaque causa commilitones singulos sollicitudo non modica teneret: suo suggestere domino, vt se adeo fatigatos, ab excubijs nocturnis relaxaret, equisque vigiles minus lassos adhiberet. Quorum sollicitudini Bertulphus, sanctissimæ charitatis filius, mox condescendit, eisque in aures viri illustris hæc verba respondit: Ad domini mei imperium vigil sub hac nocte præbebo obsequium, equosque integro numero ad lucem vsque ducam in pascua, integro æquè numero manè eos reducturus. Quid multa? Promissis effectum dedit, animalia ad pascua eiecit, rotamque sub diuo noctem peruigil transegit. Et ecce ab improviso apertis cataractis suis cælum pluuias dedit multo largiores, quàm quas humus absorbere posset. Prorsus cornipedes pluuijs hincindè madentes, Accipiunt tristem membris torpentibus imbrem: Dirigere metu, gelidus pauor occupat artus. Sed miles Christi spe & fide animatus, nec loco quidem se patitur moueri: quia de supernis sperabat vmbraculum in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuiâ. Nec spes fecellit sanctum: quia non sine miraculorum gloria, diuina est gratia protectus.

S. Bertulphi humilitas.

Vt in tempestate, caelesti sit illustratus lumine, & de angelico ministerio in specie aquilæ ei exhibito. Cap. 12.

NAM, vt diximus, sanctus vir nec loco voluit cedere, cum commilitones eius, qui simul tunc in pascuis erant, non solum loco cessere, sed domum quantocyus, tempestate impulsus, remeârunt. Sed vir illustris Vuambertus, de fidei famulo sollicitus, dum sodales eius à pascuis reuertisse, ipsum verò deesse conspiceret, vnum ex officio ad eundem sub diuo adhuc manentem destinauit, & vt domum rediret, iterum iterumque monens imperauit. Cucurrit puer ad imperium domini sui, peruenitque in præsentiam commilitonis sui. Vbi erat cernere in glorificatione sancti, gloriam Dei, & inauditum seculis prodigium. Nam ignea fax, coram ipso à summo cæli ad terras vsque pertingens, fulsit, tenebrasque hincindè fugauit, viroque Dei sedenti, atque in quodam libro ad legendum intento, lumen non modicum ministravit. Miræ etiam magnitudinis aquila caput ipsius obumbrando circumuolitabat, pluuiæque incommodum alis expansis ab eo fugabat. Sicque duplici miraculo duplex à sancto Dei incommodum, scilicet tenebrarum ac pluuiarum, repellebatur, dum hinc lumine facis ardentis tenebræ, hinc aquila circumuolitante imbrium ab eo tempestas arcebatur. Nec immeritò. Quia enim cum duplex armauerat virtus, charitatis scilicet & obedientiæ, charitatis quidem, qua commilitones, itinere fatigatos, à labore laxabat labore suo: obedientiæ, qua & in aduersis domini sui paruit imperio: ideo & duplici miraculorum gloria, diuina ipsum glorificauit gratia. Neque dubium est, in illa luminis aquilæque ostensione angelorum adfuisse præsentiam, quorum ministerio tempestatis molestiam declinauit.

Cæleste lumen seruit viro Dei.

Aquila auertit ab eo pluuiam.

Vt viso luminis ac aquilæ miraculo, Vuambertus suo se famulo humiliter prostrauerit.

Cap. 13.

PRædictus igitur puer familiaris, viso erga Dei famulum luminis ac aquilæ ministerio, maturato reditu, domino, quod viderat, retulit suo. Quibus auditis, nec mora nec requie retrahitur, donè ad locum vsque, vbi famulus Dei manebat, peruehitur: non solum nouitate miraculi, quod à puero suo audierat, sed etiam commiseratione in dilectum sibi Bertulphum illectus. Vbi autem miraculum, quod prius auribus acceperat, oculis etiam contemplatus est, tanto amplius stupet, quanto manifestius coram ipse intuitus est: moxque, remota potestate dominij sui, prosternitur pedibus famuli sui, sese reum nocturnæ ipsius afflictionis, & verbis & gemitibus fatetur. Indè preces replicat, veniam veluti reus orat: quia si cum ad excubias animalium sub noctem non misisset, nequaquam sub diuo imbrium fuisset inundatione vexatus. Nam satis hic, quicumque hæc legerit, admirabitur, humilem dominum ab humili

Vuambertus se Bertulphi ad pedes abiicit.

humili æquè famulo paulominùs minoratum, dum se dominum famulo prosternit, quem sanctitate se maiorem nouerat? An verò vel istius sanctitatem, vel illius dilectionem, aut prorsùs vtrorunq; humilitatem, pro dignitate quisquam prædicauerit? Tanta nanque in vtriusq; enituit humilitas, vt dominus famulo quod domini, famulus verò domino, quod domini erat, impèderet. Hic tamen, quia famulus domino suo, quod domini erat, debuit, illi in aduersis etiam obsequendo: ille autem, licèt dominus, famulo suo, eò quòd se sanctior erat, id quod domini fuerat, exhibuit, sese illi humiliter prosternendo.

Vt vir Dei sciscitanti principi causam peregrinationis suæ exposuerit.

Cap. 14.

Singularis
& rara mo-
destia Vuã-
berti Co-
mitis.

*operando,

Vuãbertus
Bertulphũ
filij loco ha-
ber.

Cernens igitur Vuambertus in sancto cum virtutum gratia etiam signorum effulsiſſe gloriam, quanto ampliùs in eo, quod posset mirari, inuenit, tanto eum etiam ampliùs diligere cœpit. Cumq; ipsum & admirando diligeret, ac diligendo admiraretur: cur patriam parentesq; reliquerit, blandè sciscitatus est. Deinde perguit etiam inquirere, cur ipsius sese dominio subdidit, cum potiùs ministrari quàm ministrare debuerit: afferens se potiùs, quàm illum, oportere ministrare, quem sanctitate & iustitia se cerneret anteire. Hæc & his similia sciscitanti patri-familiã, beatus Bertulphus respondit: Causam meæ peregrinationis effecit ratio iustæ occasionis. Nam patria, qua oriundus sum, quia idolorum cultura sorduit, eam mens mea ad eò habuit horrore, vt patria cum parentibus spreta, aliam alio sub sole iacentem adire non timerem. Finitoque peregrinationis meæ labore, optata tandem apud vos gauisus requie, & votorum meorum potitus sum satietate: votorum meorum, in quã, quibus diù multumq; veri Dei cultores cernere concupiui. Quos hac in patria, & inter eos Deo te apprimè deuotum & hominibus benignum tam reperiens quàm experiens, promisi me de reliquo apud te permanfurum, appetoq; ad imperium tuum benè * oprando, benè famulando pendere. Quibus auditis Vuambertus vir venerabilis, tam Deo quàm hominibus charus, gaudio non modico exultauit, & cum magis magisq; honorando amaui, & amando honorauit. Cumq; plenissimè didicisset, eum Deo totis animæ medullis famulari velle, cœpit & ipse, spiritu sancto instigante, illum deinceps non quasi dominus famulum, sed vt filium charissimum amplecti. Nec solum ille, sed etiam venerabilis eius, quam antè diximus, coniunx non minori cum excoluit & amore & honore.

Vt Vuambertus princeps ecclesias ab ipso constructas, viro Dei hereditarias esse voluerit. Cap. 15.

Vuãbertus
quæ Bertul-
pho donau-
erit.

Cumq; conspiceret vir clarissimus Vuambertus in seruo Dei, & quod admiraretur, & quod diligeret, cœpit eum & admirando diligeret, & diligendo venerari: ad eò vt quem priùs his, quæ domi, deinceps etiam his quæ foris habebat, præficeret. Nec solum rebus suis intus forisque eum præfecit, sed quarundam suarum rerum temporalium etiam hæredem instituit. Nam prædium sui iuris, vulgò Renticum dictum, vnà cum ecclesijs in illo constructis cum ijs, quæ ad illud pertinebant, illi contradidit, & donatione solenniter facta, hæredem fecit. Quam donationem & illustrium virorum testimonio, & priuilegijs roborauit, atque è suo iure in ius viri Dei de reliquo transferat esse voluit. Suscepit ergò vir Dei prædium, non sibi, sed Deo Deiq; pauperibus: suscepit, inquam, non cupiditate captus, sed charitate in Deum & proximum ductus. Nec causeretur quisquam, virum Dei in sua patria res proprias reliquisse, & in patria non sua possessiones suscepisse, cum in dandis accipiendisq; muneribus nõ quid, sed quo fructu & detur & accipiatur, perpendendum sit. In hoc igitur verè Israëlita, in quo dolus non erat, non quid, sed quo scopo receperit, inspiciendum est: quia, vt postea indicijs euidentibus claruit, eo nimirum fine, quod datum est, accepit, vt Dei gloriam & proximi vtilitatem promoueret.

De iterata principis eiusque coniugis peregrinatione, & felici eorum in Christo dormitione. Cap. 16.

Interea

INterea vir illustris Vuambertus vnâ cum coniuge sua æquè illustri peregrè profectus, iter, quod Romam respicit, denuò est ingressus, & post longa terrarum emensa spatia, apostolica tandem ad patrocina peruenit. Vbi tam ipse quàm venerabilis coniunx eius magna animi & corporis deuotione corpus humo, cælo animum dedere, & cum lachrymis precumque suspirijs, sanctorum se commendant suffragijs. Nec illud silendum, quòd antequàm viam ingrederentur peregrinationis, fidelissimo suggestere Bertulpho, vt vbiunque eos diem vltimum claudere perciperet, illuc ad deportanda eorum corpora accurreret: hoc votis omnibus sitientes, vt nec post mortem tam fidelis famuli obsequio priuarentur, nec adiutorio fraudarentur. Contigit itaque eos, adoratis in vrbe maxima sanctorum pignoribus, inter redeundum vi febrium inclementius infestari. Qui tandem in villa iuris sui Falcomberga mansionem accepere, atque per dies languore ingrauescente, humanis rebus exempti sunt. **Quorum** obitum beatus Bertulphus vt fama vulgante comperit, tantos ac tales se amississe multum doluit: quippe ex quorum vita etiam ipsius pendere videbatur, & quibus in hac vita nihil antiquius aut charius habebat. Nec facillè in famulo Dei dolor de illorū amissione susceptus conqueuit, quanquàm eos de morte ad vitam transitum fecisse crederet. Sed dum hinc quidem de eorum amissione gerneret, hinc verò de felici eorum requie gauderet: eo, quod salubriter gaudebat, temperandum credidit hoc, quod ægrè dolebat. Mox fidelium turmis vnâ cum ecclesiæ ministris sibi iunctis, ad deportanda eorum corpora, sicut in mandatis acceperat, iter arripit. Quæ cum subsequentiibus & præcedentiibus vtriusque sexûs turmis transfulisset, & ad prædium sui iuris Renticam peruenisset, in oratorio, olim ab eis constructo, corpora tumulis, animas commendauit cælis. His ita se habentibus, quæ virtutum præclara facinora in viro Dei extiterint, hinc lectori palàm explanabimus.

Denuò princeps cū coniuge Romæ religionis erigò inuisit.

Vuambertus & vxor eius abeunt à vita.

Vt in ecclesijs ipsi traditis vir sanctus Deo cum multis seruiet fratribus.

Cap. 17.

SANCTUS igitur Domini confessor Bertulphus, suscepta à venerabili Vuamberto, quam antè diximus, possessione, hoc omni claborabat studio, vt gloriæ Dei proximorumque utilitati impenderet, quicquid ipsi rerum temporalium suppeteret. Satagebat quippe sic habita possidere, quasi non possideret: sic non habita contemnere, quasi omnia possideret, vt illis annumerari posset, de quibus dicitur: **Nihil habentes, & omnia possidentes.** Vndè vt exutus seculo, secretius Deo vacaret, eò statuit secedere, vbi contemplationis viam posset arripere. Erant nanque in memorato prædio ecclesiæ numero quatuor, ab illustrissimo viro Vuamberto, vt dictum est, constructæ: quarum vna reliquis quantitate maior, & opulentia erat præstantior. In quam vir Dei, collectis secum vndecunquè viris religiosis, secesserat, arctiorisque vitæ tramitem arripuerat. Et dignum quidem, sed difficile relatu est, quàm piè ibidem adhuc in terra positus, cum angelis Dei coram Deo sit conuersatus, benè orando, benè ieiunando, benè vigilando, & charitatem erga Deum & proximū optimè declarando. Cuius exemplo complures inuitati, ad similia sese sanctitatis studia contulere, & cum illo in eodem loco viam ingredientibus iustitiæ, profecere in altum gradibus piæ conuersionis. Sicque factum est, vt vir Dei per bona temporalia lucraretur spiritalia: per transitoria compararet in æternum mansura. Credidit quippe, se sibi ad currendam viam mandatorum Domini non posse sufficere, nisi etiam alios sibi in bonis operibus satageret adiungere, illud & verbis & exēplis implens, quod scriptum est: **Qui audit, dicat: Veni.** Vndè vt sapiens architectus fundamentum in cordibus discipulorum posuit, quibus sic pastoralis magisterio præfuit, vt in docendo magister, in ministrando esset minister: promptus & facilis in vtroque, quia nouerat prælatis congruere vtrunque, præcipuè cum Dominus dominorum non venerit ministrari, sed ministrare. Sic ergò subditos quosque docebat, vt in corde esset humilitas: sic eisdem subditis seruebat, vt in coërcendo pia esset seueritas.

2. Cor. 6.

Multi ad eū confluunt fratres.

Apoc. 22.

Matth. 20.

Operum eius, & sanctissimæ coram Deo & hominibus conuersionis, commemoratio.

Cap. 18.

Nec

NEC ab re Deo & hominibus sanctus iste erat amabilis, quia vita & moribus probabilis, humanum in omni virtute visus est modum excessisse, & nihil minus ab apostolicis viris in omni sanctitate habuisse. Nam excepta miraculorum eius gloria, ex quibus multa de multis scriptorum præterruit negligentia, pauca de multis relinquens, illa sanè de eo benefacta non sunt præterita, quæ in electis sanctitatem non solum ostendunt, sed etiã faciunt. In singulis quippe virtutibus sic perfectionem est assecutus, ut in nulla earum vlli electorum secundus videri queat. Et ut virum in omni virtute consummatum, strictim depingamus, hæc lector paucis accipiat. Pauperum refrigerijs hilariter prospiciebat, nudos veste tegebat, vagis & peregrinis hospitium, egenis quibuscunque præbebat subsidium. In iudicio oppressis tum consulendo subueniebat: afflictis compassionem, infirmis visitationem, mortuis sepulturam exhibebat. Charitate quoque erga Deum & proximum diffusus, Deum ex toto corde, & proximum sicut semetipsum dilexit: reddens quæ sunt proximi, proximo: & quæ sunt Dei, Deo. Erat planè sicut mente, ita & corpore pulcher, vultu decorus, mente deuotus, corpore castus, animo sobrius, sermone blandus, humilitate venerandus, fide firmus, spe longanimis, charitate hilaris. In temporalibus parcus sibi, largus egenis: in spiritualibus verò & sibi prospiciens, & egenis. Orationi intentus, in vigilijs sacris assiduus, coronam pro his à Domino expectabat, quam sibi vigilantibus & orantibus promisit. Non aliter coram Deo & hominibus vivebat, quam homines propter Deum docebat. Iusta quidem & pia docebat: nam iustè & piè vivebat. In synaxi fratrum, se primum in laudum diuinarum inchoatione, nouissimum exhibebat in completionem. O virum in omni virtute probabilem, etiam perfectissimis viris imitabilem. Vtinàm nostri temporis summi in ecclesia sacerdotes hunc inferiorem gradu, sed superiorem sanctitate virum imitentur: qui in eo quidem gradu, quo in Ecclesia sacerdotibus minor apparuit, nihil minus ab ipsis in omni virtute habuit. Sed hæc abeant in sua, & succedant, quæ de viro Dei dicenda supersunt.

De obitu beati viri. Cap. 19.

Consummatum igitur venerabilis pater in omni virtute, cum bonum iam certamen certasset, cursum consummasset, fidem seruasset, de reliquo repositam sibi coronam iustitiæ optando sperabat. Cuius votis supernus arboriter satisfacere volens, post emeritam ipsis in hac vita militiam, ad caelestem eum euocare disponit gloriam. Conuocata ergo discipulorum caterua, clarescentibus febrium indicijs, indicat se iam resolui, & iam futura depositione corporis sui, festinare ut introeat in gaudium Domini sui. Et percepto sacrosancto Dominici corporis & sanguinis viatico, adstantibus non sine mœrore discipulis, vale vltimum fecit, ac ipsos seseque Domino commendans, spiritum in manus angelorum efflauit. Quem meritis matrum & annis Christus ad caelestia euocans, eius spiritum spiritibus angelicis aggregauit. Nam sacro eius corpori terra, spiritui caelum aperitur, & cui mors diem vltimum in terris clausit, vita æterna diem æternum in caelis aperuit. Obijt sanè Nonis Februarij: cuius obitum, natalem magis quam mortem, dignum est appellari: quia hic moriens, caelis est natus, & inter intelligibilia translatus. Vbi non per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem Deum cernit: tantoque promptius pro veneratoribus interuenit, quanto vicinius diuinæ maiestati assistit: Tanto hic erga homines clementior, quanto illic coram Deo præsentior. Sed non parùm negligentiae arguemur, si non vel votis ei iungamur in caelis, qui nobis in terra in artibus, licet vita functis, adhuc viuunt, quos signorum glorificatione venerabiles hominibus Deus facit. Eum verò, quem in mundo membris habemus præsentem, in caelo, nisi multum nosmet abiecerimus, spiritu & intercessione sentiemus clementem. Discipuli proinde beati viri exequijs ipsius intereant, quæ sincera semper charitate dilexerant: quibus dolor quidem de amissione confusionem, sed fides de remuneratione eius generauit exultationem. Cuius corpus ad locum vsque sepulcri hymnis prosequuntur, funeri que sacrosancto tristes, sed deuoti obsequuntur. Sicque ab eis in prædio sui olim iuris Rentina, in oratorio beati Dionysij tumulum accepit, defunctusque, eo in loco voluit quiescere, vbi humanis pridem rebus functus, suis pastoralis cura alumnis præsedet. Cuius corpus licet tumulus clauserit, virtutes non clausit: quia loquentibus ad sepulcrum eius miraculis, magnum in seruo Christi spectaculum populis eius virtutes exhibent.

Vt ad

Catalogus
& summa
quædam
virtutum
& charis-
tatum eius.

2. Tim. 4.

Munit se
Eucharistia
morti pro-
pinquus.

1. Cor. 13.

Vt ad sepulcrum suum sanctus Bertulphus virtutum gloria & populi multo tempore celebratus sit frequentia. Cap. 20.

Sanctus Domini Bertulphus, post multiplices huius seculi labores, quibus coram Deo & hominibus optimè est conuersatus, de præsentis vita ad æternam gloriam translatus, & ante Deum ab angelis est coronatus. Cùm ergò, vt prædictum est, in proprii iuris prædio Rentica sepulcrum accepisset, quòd eum locum, humanis olim rebus functus, elegisset, ad tumulum eius miracula non defuere, quæ sanctitati illius præclara perhibere testimonia. Nam cæcis visus, surdis auditus, mutis linguæ officium reparatur, & singulis morbis tanti medici efficacia præstò est: licetq; cernere in gloria sancti gloriam Dei, & in miraculis visibilibus admirari Deum inuisibilem. Porro crescentibus miraculis, spectaculum creuit populis, signorumq; frequentia frequentiam etiam inuitauit populorum. Nam non solum rei nouitate, sed etiam spe recuperandæ sanitatis vnde cunquè accurritur: nec spe sua deuotus quisque atque fidelis fallitur, dum & infirmi lætantur morbi se euasisse inclementiam, & sani nihilo minùs gaudent tantam se in infirmis vidisse salutem. Sicque sepulcrum sancti in breui ad eò factum est gloriosum & celebre, vt non minùs diuitibus quàm pauperibus preciosum fuerit, & sicut miraculorum gloria, sic rerum creuerit opulentia.

Miracula
ad monu-
mentum S.
Bertulphi.

De irruptione paganorum, & de effossis aliòq; abspòrtatis multorum corporibus sanctorum. Cap. 21.

Accidit interea triste malum in terris, quod sine horrore dici vix queat. Inuasere enim Gallia loca maritima sæuissimi pirata, homines rapacissimi, eaque in vastas vsquequaque redege re solitudines, igni, rapinis & gladio omnia vastantes. Quæ pestis dum interdum circunquaquè desauiret, interdum quiesceret, hi, qui in locis post tanta mala residuis erant, suspitione hostilis irruptionis ducti, singuli de singulis locis vnà cum sanctorum pignoribus migrabant, aliòque ad tutiora loca declinabant. Erat quippe videre miseriam. Nam cùm sæpiùs, quos diximus, piratarum terras vastarent, tum in mari latitarent, iterumque ad vastationem terrarum oblata opportunitate sese inferrent, intantum furor eorum processit, vt nec ab ecclesiarum Dei excidijs abstinere. Quas igni cremantes, nil in eis reliquum fecere, quod non igni, gladio, rapina absumerent: ita vt secundum illud propheta, dispersi cernerentur lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Vnde factum est, vt tam monasticus quàm canonicus ordo, relictis, in quibus habitabant, sedibus, fugæ operam darent, aliasque ad sedes, effossis abspòrtatisque, vt dictum est, secum sanctorum corporibus, migrarent, nullis aut raris citra mare relictis cœnobijs, quæ non tam suo honore, quàm suorum sanctorum priuarentur patrocinijs.

Irrupio
barbarorù
in Gallias,

Thren. 4.

Vt corpus S. Bertulphi effossum, & ab Erkengario Comite Bononiam sit deportatum. Cap. 22.

Carolus rex regno Francorum Occidentaliù leges dictauit, quem postea Heribertus Comes Viromanduorum dolo captum, Perona posuit in custodia. Quo adhuc imperium obtinente, Bononiensium Comes fuit Erkengarius, genere & potentia non parùm egregius. In cuius etiam ditione Rentica fuit, prædium in quo beati Bertulphi corpus tumulatum erat. Qui conspectis ad sepulcrum sancti virtutibus, eum quanto ob miracula admirabatur magis, tanto chariùs amplectebatur. Sed quia omnem circa regionem irruptioni eorum, quos diximus, piratarum expositam videbat, de amissione tanti patroni sibi suisque pertimuit. Vnde consilio accepto, illò eum transtulit, vbi & ipse tantarum reliquiarum securus esset, & sanctus ampliori in artibus suis honore afficeretur. Conuocato denique Ecclesiastici ordinis conuentu, animi sui votum religiosorum roborauit consilijs, efficacibusque perfecit auxilijs. Et admissis ad sacrosanctum tumulum sacerdotibus, vnà cum ecclesiæ ministris in sanctissimorum artuum attractione, cum magna animi deuotione assistebat. Sicq; membra sancti locello diligenter reposita, de Rentica Bononiam transferri præcepit, vbi ea tutius atque deuotius seruanda non ignorauit. Erat quippe Bononia sui iuris, munita tunc temporis ciuitas, mari Morinorum propinqua, mercibusq; marinis

Is fuit Ca-
rolus Sim-
plex, captus
autem est
anno Chri-
sti 924.

Bononia
hæc est por-
tus Francie,
& vulgò
Bolonia
dicitur.

Eccc

præci-

præcipua, sede insuper episcopali & benedictione consecrata. In quo loco usque ad tempora magni Arnulphi ea pignora seruabantur: immò vt verius dicam, magis seruabant potius, quam seruabantur. Seruabant, inquam, quia sancti ipsius, cuius membra erant, intercessione, locum eundem ab omni infestatione liberum reddiderunt.

De potentia Arnulphi Marchionis, eiusque operibus bonis. Cap. 23.

Arnulphi
Marchionis
genus.

Blandini-
ense cœno-
bium egre-
giè promo-
uetur.

Quia occasio se obtulit, vt de temporibus magni Arnulphi mentionem faceremus, non ab re est, pauca etiam de illo conscribere, quæ & tanto viro laudem non modicam, alijsque eum imitari volentibus exemplum viuendi adferant: præsertim cum exceptis reliquis virtutibus eius, ex hoc vel maxime gloriosus euaserit, quòd sanctum hunc, multaque sanctorum pignora Blandinium transferre dignus inuentus est. Processit itaque hic à sanguine magnorum regum, quem Balduino Caluo peperit Elstrudis, filia Edgeri regis Anglorum, non minus ingenui sanguinis à patre, quam à matre: quia à patre regem Francorum Carolum Caluum proauum, à matre, vt dictum est, Edgerum regem Anglorum traxit auum. Qui, quod in viris clarissimis clarissimum est, hanc tantam generis nobilitatè, probitatis industria decorauit. Successione proinde hæreditaria monarchiam fortitus est Flandrorum, quam adèd ampla dicendi & agendi facultate gubernabat, vt pro magna animi corporisque virtute, Magni nomen obtinuerit. Hic Blandinium, à beato olim Amanodo in castro Gandauo constructum, intimo præ cæteris regni sui cœnobijs affectu complexus, studio, quanto maximo potuit prouexit intantum, vt tam suis quam Apostolicis regalibusque priuilegijs roborarit, multisque insuper sanctorum pignoribus vnde cunquè collectis ditarit. Vt verò etiam maiori elegantiâ illud instaurarit, in archiujs eiusdem monasterij lector luce clariùs nôsse poterit: hoc tantum hic strictim inseruisse sufficiat, quod lectori de translatione sancti huius, de quo sermo est, faciat satis. Quæ quidem translatio, huius Marchionis studio potenti accurata, industriaque prudenti est consummata.

Vt corpus sancti furtim ablatum, & de Bononia aliò deportatum sit.

Cap. 24.

Sacrilegus
quidam fu-
ratur reli-
quias san-
ctorum.

Successu intereà temporum, ditioni eiusdem Marchionis Bononia cessit, quam non minus honestè, quam cæteras vrbes maritimas suscepit gubernandam. Quo tempore in eadem vrbe accidit amissione corporis beati Bertulphi damnus, sed idem mox cum lucro sarcitum est. Nam quidam Britannia oriundus, nomine Electus, officio sacrilegus, ad subripiendos sanctissimi Bertulphi artus locum obseruabat & tempus. Qui tandè improbi voti compos effectus, illos quadam calliditate adeptus est. Nam tempus sacrilegio, quod mente iam conceperat, opportunum nactus, ad locum, in quo sancti confessoris membra reposita erant, temerè accedit, ruptoque sigillo ac aperto locello, corpus sanctissimum, omni thesauro preciosius, furtim abripiens, clam discedit. Nec solum beati Bertulphi membra abstulisse sat habuit, sed etiam multorum sanctorum pignoribus pariter sublati, ad id vsq; vesaniæ processit, vt quas furto subriperat reliquias, locello reponeret, ac in villa Otidigem reconderet, precio eas, vt putabat & volebat, Adelstano regi Anglorum venditurus. Detrimeto quippe illorum, qui eas amiserant, lucrum suum decreuerat facere: sed dispositione Dei intentio sacrilegi nullos habuit effectus. Elusit enim eum per sanctum hunc virtus Dei, ac iam sepè memorati industria Marchionis, qui tempore sacrilegij Bononiam veniens, de republica solennem cum suis conuentum habuit.

De industria Arnulphi Marchionis erga inquisitionem corporis sancti.

Cap. 25.

Arnulphus
Marchio ec-
clesiarum
strenuus de-
fensor.

Cum ergò, vt dictum est, reipublicæ prædictus Marchio consuleret, hoc maxime curabat, vt etiam rebus Ecclesiasticis ante omnia præcaueret. Erat enim sicut reipublicæ prudens orator, ita & Ecclesiæ Dei fortissimus propugnator. Vnde accito memoratæ ciuitatis episcopo, nomine Vuigfredo, vesperitina iam synaxi dimissa, inter cætera, quæ super Ecclesiasticis rebus plurimum curabat, hæc pontifici dixit: Satis, domine mi, de sacrosanctis sanctorum pignoribus timeo, & vtrum

& vtrùm suis in locis salua sint, non parùm solitudinis habeo. De quibus quoniam & me certior, & vos volo esse sollicitior, conuenit vt cum timore & fide ad sancta sanctorum accedatis, & in singulis vtrùm salua sint signacula, perquiratis. Periculosa enim sunt tempora, & quia sunt homines seipfos amantes, à manu latronum vix quicquam est tutum. Cui Episcopus: Non, inquit, horæ instantis est negocium, hoc nunc vestrum exequi imperium. Diem enim cernitis in vesperum declinare: nec fas est hac hora sancta sanctorum atrectare. matutinum nos potiùs tempus ad ea admittet: in crastinum id, quod iubetis, differre nil prohibet. Contrà verò Marchio à spiritu sancto permotus: Non est, inquit, vtile differre, quod deuotione magis quàm temeritate fieri affectamus: præsertim cum nosmetipfos, si differatur, periclitari timeamus. Cumque antistes excusando, Marchio niteretur instando, inclutus Marchio affectus sui effectum obtinuit, quem, vt post patuit, spiritu sancto inspirante, adeò vrgere perrexit. Quid plura? Ad sancta sanctorum antistes accessit, loculumque, quo beati Bertulphi artus contineri sperabat, detexit: & ecce ob preciosissimi corporis amissionem, magna animum confusione induit. Expauit cor videntis, irrigantur ora lamentis: & preciosi thesauri destitutione, Marchio quoque & alij adstantes simili afficiuntur lamentatione, quæ maiori non multò post consolatione sedata est.

Industria Marchionis sacrilegus compertus. Cap. 26.

Sicut erat in glorioso Marchione mens præfaga sacrilegij, sic spiritu sancto docente non ignara sacrilegi. Vnde damno sacratissimi corporis valde ægrè cognito, Noueritis, inquit, detestandum hunc Britonem damnum hoc dedisse, corpusque sancti furtim subripuisse. Quo audito, religiosi quique circumstantes Britonem correptum, super damno, quod acciderat, conuenere. Illi sacrilegium sacrilego intendebant: is è diuerso quod intendebatur, repellebat. Cumque nec suasionibus nec terroribus ad confessionem furti inclinaretur, præsentia Marchionis offertur examinandus. Quem blanda, immò callida Comes circumuentione conuentum, his allocutus est verbis: Bene, inquit, fecisti, quod sancti corpus ablatum eò transtuleris, vbi decentius excoleretur. Hac callida Marchionis oratione magnus sacrilego pudor iniectus est, moxque Comitum prosternitur pedibus, se corpus sancti professus abstulisse, sed ea mète, quam Comes dixerat, nempe vt illò transferretur, vbi maiori reuerentia à fidelibus affici posset. Cui Comes subridens, Deo, inquit, gratias referimus, quia compertum habemus, quod quæ suimus. Sed vbi quod abripueras reposueris, pande. Licet enim sacrilegium colore virtutis fucaueris, non tamen virtutis est sacrilegium fecisse, nec satis credibile, ob reuerentiam te sancti alibi eum reposuisse. At ille rubore suffusus, & timore deiectus, villam Otidigem mari penè contiguam indicauit: ad quam, vt antè diximus, membra sancti deportauerat, ea videlicet delusus spe, qua sibi mare se transfreturum, regi que, vt dictum est, Britannia ea precio distraeturum persuaferat.

Marchio sacrilegum furem prodit.

Vt corpus S. Bertulphi repertum sit cum corpore S. Gudualii. Cap. 27.

Cum prolixior ad scribendum historia suppetit, capitulis eam distinguere par est, vt scriptori leuamen in scribendo, & lectori respiratio sit in legendo: præsertim cum proluxa materies sæpè fastidium, succincta verò nonnunquam tum scribendi, tum legendi generet desiderium. His interim præmissis, reliquum historiae prosequamur. Sacrilegio igitur callida, vt dictum est, industria Marchionis detecto, loco etiam, quo corpus sancti clanculo repositum erat, comperto, in animum idem Comes induxit, illuc religiosos quosdam ac fideles mittere, sanctumque corpus eò, vnde ablatum fuerat, reuocare. Et licet hoc animi sui consilium meliori postmodum ipse consilio mutauerit, nec Bononiam sanctas reliquias reduxerit, sicut in sequentibus liquido patebit: accito tamen vnà cum religiosis quibusque memoratae vrbs episcopo Vnigredo, ad villam, vbi sacrilegus ille sancta se reposuisse membra confessus est, eum mittit, mandans vt ea Bononiam reducerent. Et quoniam timuit tanto thesauro aliqua occasione priuari, negocium, quod iniunxit, maturè exequi eos iussit. Illi mandata iubentis exequuntur, & ad villam Otidigem properè aduecti, locum sacri corporis conscium adeunt, maioremque, quàm optauerè, reparandi damni materiam

Vide quàm anxie curat hic princeps sacras reliquias quæ primùm sibi restitui.

Eccc 2

teriam

teriam inueniunt. Nam cum corpore beati Bertulphi corpus etiam sancti Guduuasi reperiunt, & in vnus inquisitione, geminorum exultant inuentione. Erat quippe beatus Guduualus confessor pariter & pontifex, alta Britonum prosapia ortus, generis quidem titulo nobilis, sed vita & moribus multò nobilior. Qui vt spreta parentum celsitudine & hæreditarij iuris amplitudine, vel in monasterio, vel in episcopatu Deo seruiërit, & post plurima ac inaudita seculis miracula ex hoc mundo ad Deum transfërit, liber, qui de vita & virtutibus eius plenissimè conscriptus est, liquidò pandit. Corpus verò illius qua de causâ monasterioli castro deportatum, vel vti furtim inde sublatum per antedictum Britonem, corpori sancti Bertulphi coniunctum, atq; cum illo Blandinium translatum sit, ex libello, qui de eorum aduentu scriptus est, lector cognoscere poterit. Nunc verò ea tantùm, quæ specialius beati Bertulphi priuilegium indicare videntur, prosequente stylo commemoremus.

Vita S. Guduuali est
Tom. 3. die
6. Iunij.

Vt sanctus Bertulphus ad Harlebecensem ecclesiam sit deportatus.

Cap. 28.

Gloriosus igitur Marchio, licet, vt supra scriptum est, corpus beati Bertulphi Bononiam referri iusserit, hanc tamen animi sui sententiam meliori mutauit, alioque illud censuit transferendum. Et conuocatis sanctorum Audomari ac Bertini Præpositis, illustribus etiam personis consilio adhibitis, vt ad Harlebecensem illud transferrent ecclesiam, imperauit. Erat autem Harlebeca vnum ex multis sui iuris prædium, flumini Legiæ adiacens. Ad quod S. Bertulphum transferri iussit, translaturus illum mox Blandinium, quod speciale amoris ipsius meruit priuilegium, quodq; in castro Gandauo à beato olim Amando, vt antè diximus, fundatum, apostolicisque Petri & Pauli titulis dedicatum fuit. Cuius fundationem loci qui nôsse velit, in vetustissimis eiusdem monasterij archiuis poterit cognoscere. Sancti ergò corpore ad Harlebecensem ecclesiam translato, & à venerabili Theodrado, eiusdem ecclesiæ sacerdote, honorificè suscepto, nô multò post magnus Arnulphus cum magno se comitatu obuiumj pridie Calend. Decembris exhibuit, completurustunc voti effectum sui.

Vt Theodradus presbyter impetrârit reliquias S. Bertulphi ab Arnulpho Marchione.

Cap. 29.

Memorata ecclesiæ Theodradus, quem iam dixi, tunc præfuit, cui erat non modica apud Marchionem fiducia impetrandi, quæ voluit. Qui cum intellexisset Marchionis hanc esse voluntatem, vt sancti reliquæ inde transferrentur, ad impetrandum quasdam ex ijs, preces obtulit, & quod fideliter postulauit, efficaçiter impetrauit. Nam assensum petenti Comes accommodauit, reliquiasq; de corpore sancti deuota tollens præsumptione, illi donauit, hoc iterum iterumq; monens, vt eum sancto honorem exhiberet, quasi in reliquijs eius illum verè crederet præsentem. Quod ille non segniter executus, in eadem, qua Deo minister, subditis erat magister, ecclesia, sanctissima membra summa excoluit reuerentia. Quæ ibidem longo tempore honorificè seruabantur, donè ea ecclesia igni cremata, de incendio diuinitus sunt extracta, & reliquis ipsius membris in Blandinio restituta. Quod qualiter acciderit, sicut fidelium relatu didicimus, dicendum est in sequentibus. Nunc interim hoc aggredimur dicere, quemadmodum idem sanctus Domini confessor Blandinium sacrosanctis artibus suis dignatus sit inuiscere.

En qualem
vult sanctis
reliquijs ha
beri hono
rem.

De aduentu eiusdem sancti in montem Blandinium. Cap. 30.

Eatempstate in monasterio Blandinio Gerardus merito & officio abbas degebat: cuius consilij gloriosus Marchio libenter vtebatur. Qui cum titulos nobilitatis, nobilitatis etiam ornaret moribus probitatis, cunctis penè Galliæ conobijs & præcse & prodesse dignus inuentus est. Quo accito, prædictus Marchio de transferendis sancti reliquijs communicatis cum eo consilij pertrahat. Tum vtrique ita visum est, vt memorati sancti pignora Blandinium transferrentur. Placuit etiam ea optimatibus sententia, vt tanti confessoris pignoribus Blandiniensis ecclesia ditaretur. Cumque tam ecclesiasticis quam politicis ordinibus ita esset deliberatum, sanctis.

sanctissimi confessoris Bertulphi membra leuantur, transferenda eò, quò iam diximus, non sine magna tum præcedentiua, tum subsequenti gratulatione. Nec solus hic sanctus tunc transferri voluit, sed in consortium translationis eius ossa beati Guduali adiuncta sunt: atq; etiam membrum vnum beati Audomari cum dente ipsius, reliquæ quoque sanctissimi Bertini in augmentum gloriæ eius. O quàm latum populis, vnde cunquè concurrentibus, in illa die spectaculum fuit, cum ante sanctissimas reliquias hinc Ecclesiastica pompa cum crucibus & lampadibus, inde anlicus Marchionis procederet senatus cum fascibus. Et licet ex vtraque parte impensus honor minor esset, quàm pro sancti meritis, omnem tamen gloriam principum æquauit. Facta est autem translatio hæc tertio Nonas Decembris, cum aduentum Domini ecclesia pro more celebrat, cum etiam in aduentu sancti Christum sibi aduenisse exultaui, præsertim cum in sanctis & electis Christum habitare nemo ambigat. Erat præcipuè idoneus huius translationis minister vnà cum religioso grege monachorum Abbas, quem diximus, Gerardus, cuius prudèti dispositioni gloriosus Marchio credidit, quicquid in translatione illa agendum videretur. Qui in monasterium Blandiniense, cui ipse tunc præfuit, sacrosanctos artus transtulit, ac in Orientali abside cum magna psallentiù melodiâ reposit. Vbi ad tempora vsque nostra mansit corpus sanctissimum, donè in medio eiusdem ecclesiæ memoria fidelium defunctorum à fidelibus ædificata, & in honorem incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis ac ascensionis Iesu Christi est titulata. Ad quam dignam memoria memoriam qualiter hic sanctissimus confessor Bertulphus sit translatus, suo mox loco dicendum differimus.

Ingèti cum honore trāsferuntur reliquie S. Bertulphi & aliorum.

Cap. 31.

TAmetsi ea, quæ fidelium hominum sermone referuntur, hæud difficile ab auditoribus æquè fidelibus creduntur: multò tamen certiori fide ea sciuntur, quæcunque oculis licet intueri. Vnde sicut ea, quæ à Maioribus de sanctissimo patre nostro Bertulpho didicimus, sic & illa, quæ oculis ipsi vidimus, stylo tradere conamur. Nouit charitas vestra, dignam memoria fidelium defunctorum in ecclesia hodieque florere memoriam, quæ, sicut in gestis beati Odilonis legimus, ex diuina reuelatione in ecclesia primùm inoleuit, & non multopost autoritate venerandi Papæ Leonis per omnes penè iam Christi ecclesias propagata est. Cumque hoc in plerisque locis deuotiùs ageretur, paulatimque huius rei religio magis magisque aueretur: adeò res processit, vt in ecclesijs ob memoriam fidelium defunctorum, honoremque Domini, altaria erigerentur, exequiæ generaliter ac solenniter celebrarentur, eo vel maximè die, qui omnium Sanctorum solennitatem à capite Calendarum Nouembrium sequitur: non incongrua videlicet ratione, vt omnium Sanctorum, quorum festum pridie præcessit, intercessio, clementissima omnium fidelium defunctorum fieret relaxatio. Sed hæc suo in loco: hoc tantùm dicere nunc aggredimur, vt ipsum diem corporis beati Bertulphi, reliquiarumque sanctæ virginis Christi Amalbergæ translatio solennem effecerit. In Blandiniensi nanque ecclesia memoriam fidelium defunctorum construxit fidelium viuorum industria, quam honorificè in ipso depositionis sanctissimi Bertulphi die absoluit, atque in honorem incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis atq; ascensionis Iesu Christi, à Radbodo Nouiomeni episcopo consecrari fecit anno Verbi incarnati millesimo septuagesimo secundo, secunda hebdomadæ paschalis feria, præsentem glorioso Flandrorum Marchione Roberto, cum multa optimitum & promiscui sexus frequentia. Nec multopost Blandiniensis cœnobij fratribus placuit, ad eandem memoriam beati Bertulphi corpus, sanctissimæque virginis Christi Amalbergæ reliquias transferre, vt maior inde confluentibus eò plebibus deuotio, fidelibusque defunctis tantis intercessoribus fieret consolatio.

Commemoratio omnium fidelium defunctorum.

Radbodus Episcopus Nouiomenis.

Cap. 32.

CUmque fratribus, vt dictum est, sanctæ Blandiniensis ecclesiæ corpus S. Bertulphi transferre placuisset, hocque non temerè fieri iudicassent, consultò quidem ab ijs, qui sanioris consilij tunc videbantur, definitum est, vt admittisclàm nonnullis ad loculum sacri corporis sacerdotibus, omnem reconditi sacrosancti thesauri veritatem oculis explorarent, vt testibus his reliqui fratres ad agendum

dum id, quod statuerant, certiores redderentur. Neque enim de sacrosanctis artibus parum dubij erat. quippe opinio vulgi habebat, magnam de sacro corpore partem ab Harlebecensibus haberi, adeo vt ecclesia eorum ad sanctum Bertulphum vulgò dice- retur. Sed nec fratres Gandenses, vel hanc appellationem, vel reliquias sanctæ ecclesiæ Harlebecensi inuidebant: cum in veteribus de sancto conscriptis exemplaribus ma- gnum Arnulphum eas Theodrado presbytero dedisse legerent: quod etiam nos in hoc nouo opusculo plenius descripsimus. Sed sicut iam diximus, & adhuc expressius dice- mus, eadem, quæ Harlebecensibus reliquiæ fuere, in Blandinio quiescenti corpori post aliquod tempus rursus adiunctæ sunt. Quod vt indicijs sit euidentibus compertum, prudens lector animaduertat. Paulò ante translationem sanctissimi Bertulphi, sacer- dotes, vt dictum est, albis induti, pedibus nudi, deuotè potius quam temerè ad sancti corporis locellum admissi, confessione primùm vicissim facta, cum fide & tremore ac- cedunt, ipsumque licet difficulter aperiunt. Tum sacrosanctum corpus pallio inuolu- tum, signaculo reperiunt signatum, & partem quidem artuum adesse maximam, sed par- tem quoque non modicam deesse. Vbi etiam titulum huiusmodi inscriptum, corporiq; sancto impositum inuenerunt. Hic quiescunt membra sanctissimi corporis Bertulphi confessoris, cuius transitus celebratur Nonis Februarij, quæ Arnulphus Magnus Blan- dinium transtulit tertio Nonas Decembris. Oculos hinc in partem loculi descedunt, lo- cellum alterum inclusum, sigilloq; signatum cernunt. Gaudio itaque affecti respirant, quippe qui se haud vulgares ibi reliquias inuenturos sperarent. Cautius intendunt, ti- tulumq; huiusmodi infra positum inspiciunt: Hic locellus continet, quod residuum fuit igni de corpore sanctissimi confessoris Christi Bertulphi. Quod legentes, satis nec in- telligere nec admirari poterant. Aperto tamen locello, erat cernere quiddam diuini horroris: immò verò non tam horroris, quam honoris. Passim quippe penè ambuga ossa iacebant. Quæ cum diligentius hinc inde inspicerent, titulum quendam complicatum & inuolutum reperiunt & aperiunt, barbaris quidem literis inscriptum, adeo vt facilem legentibus de reconditis illic sancti Bertulphi membris fidem faceret. Erat autem hui- usmodi: Hic reposita sunt ossa illa egregij confessoris Christi Bertulphi, quæ angelus Domini de medio ignis extulit, quando Harlebeca cremata est, quæ domina Rozala Blandinium transtulit cum Balduino filio paruulo, & apposuit reliquæ parti corporis ipsius sancti. Has ergò sancti patris reliquias, quas apud nos in hoc vsque tempus habe- ri ignorauimus, quando vel qualiter Deus per angelum suum de medio ignis eripuerit, sicut fidelium relatum fidelius inuestigare potuimus, hic inferere curauimus.

Obserua er-
ga sanctorū
reliquias re-
uerentiam,
contra Vi-
gilatianos.

Nota rem
memorabi-
lem.

Cap. 33.

POST immaturam Arnulphi iunioris Marchionis mortem, cuius auus magnus extitit Arnulphus, Balduinus filius eius cum matre * Rozala derelictus est paruulus. Hic enim est, qui postea proluxa barba dictus est Balduinus, cuius ma- ter Rozala, filia fuit Berengarij regis Italiae, quæ post mortem Arnulphi prin- cipis, Roberto regi Francorum nupsit, & Susanna dicta, mutato nomine, regina regna- uit. Quæ cum adhuc vidua, & filius eius Balduinus esset infantulus, tanta in regione nostra facta est perturbatio, vt non tam ad hostile, quam intestinū, bellum pertraheretur ipsa dissensio. Multi enim ea, quæ à patre pueri huius vt beneficiarij acceperant, in hac perturbatione ceu propria vsurpabant. Quo tempore quidam nobilis prosapia Eilbo- do Curtracensi territorio præsidebat, cuius vxor Immacin, nobilis æquè prosapia, di- cta fuit. Ipso autem Eilbodone defuncto, Balduinus, qui ex successione hæreditaria in principatu monarchiæ Flandrensis gratia Dei iam conualuerat, comitatum Curtra- censem ditioni suæ, vt etiam postea fecit, subdere cogitabat. Sed Curtracenses cum aliquanto tempore rebellassent, Harlebecenses vicinos, qui dominio Balduini Mar- chionis parebant, hostiliter sæpè aggressi sunt. Illis verò fortiter repugnantibus, Cur- tracenses quindecim suæ partis homines, in hoc ipsum coniuratos, noctu miserunt, & vt villam Harlebecensem igni succenderent, sacramento adegerunt. Qui prima vigilia noctis aduenientes, villam, vt iurauerant, omni ex parte succendunt. Flammæ autem, vi ventorum impellente, domos domibus cohærentes consumebant, ecclesiamque S. Bertulphi ita repente inuadebant, vt nihil aut parum omninò supellectilis ecclesiasti- cæ inde possit auferri. Erat autem in ecclesia pars non minima ossium eiusdem sancti con-

* Rosula
Balduinus
pulchra bar-
ba, vt ab ali-
js vocatur.

Harlebeci
inflammatur.

confessoris, quam dudum venerabilis ipsius ecclesie sacerdos Theodradus à magno, vt supra dictum est, impetrauit Arnulpho, eo videlicet tempore, cum ab eodem glorioso Marchione sanctissimum sancti corpus Blandinium transferebatur. Quæ quidem sacræ reliquie cum multis diebus magno ab incolis loci eiusdem honore fuissent affectæ, tunc igni videbatur absumenda non sine maximo omnium dolore. Adstabat tunc ipsius ecclesie sacerdos, Bugecinus nomine, summa animi deiectus mœstitudine. Decidente autem pro immensitate ignium omni ecclesie tecto, loculoque, in quo sancti continebantur pignora, flammis consumpto, cum iam miserabilis de ereptione sanctarum reliquiarum omnes inuaderet desperatio, ideoque lachrymabilis ad Deum sanctumque Bertulphum omnium fieret obsecratio, ecce inter ipsas flammæ coepit crepitus quidam fragorque immensus audiri, videbaturque quasi congestus in vnum formicarum aceruus sensim efferri, qui leniter ex ipsis flammis emergens, repente sursum est elatus, statimque super expansum sacerdotis vestimentum cunctis mirantibus est depositus. Qui diligenter intuens, quidnam esset, ossa vidit humana, in superficie quidem tactu ignis denigrata, & non, vt efferebantur, sibi inuicem coherentia, sed vt melius agnoscere possent, alia ab alijs disiuncta. Tunc incunctanter adstantes hæc S. Bertulphi intelligentes fuisse pignora, virtute diuina & subiectione angelica ex ipsis ignium flammis elata, ad comparisonem tanti thesauri, detrimenta rerum suarum, ignibus absumptarum, quasi nihil pendebant, Deoque, tam gloriosè sanctum suum glorificanti, laudes & gratias toto corde referebant.

Nota in
hoc mira-
culum.

En quan-
tum isti pi-
homines
amant sacras
reliquias.

Cap. 34.

Igitur Harlebecensis ecclesie ciues, eas ipsas sancti Bertulphi reliquias nauis impositas, quoniam & ecclesia propria cremata fuit, & hostilis incursonis metus imminerebat, per Legiam fluuium ad Viuium castellum, tunc temporis munitissimum, deportarunt. Post aliquantum verò temporis placuit ipsis referre reliquias, iterumque nauis impositas ad propriam parochiam reportare instituebant. Sed inter eundem quibusdam incidit dubitatio, vt rùm verè, quæ ab eis deportabantur, S. Bertulphi essent reliquie. Quod memoratus illorum sacerdos Bugecinus, qui interfuit, intelligens, omni cordis intentione Deum orauit, vt pro misericordia sua euidens huius rei signum ostendere dignaretur. Tum ecce grex auis desuper volitans apparuit, in cuius extremo agmine ales quedam candidi coloris, quæ ceteris præstantior esse videbatur, apparuit. Quam diligentius sacerdos intuens, In nomine, inquit, Dei tibi præcipio, vt si verè hæc sancti sunt reliquie Bertulphi, tu super ipsas sine mora descendas. Quo dicto, auis illa, relicto præeuntium agmine, descendit, & in gremio sacerdotis, reliquias sanctas tenentis, resedit. Quam ille blanda manu, quandiu placuit, cunctis admirantibus, contrectauit: itaque absterfo à cordibus illorum omni dubitationis serupulo, liberè abire permisit. His agnitis, Rozala, quæ & Susanna, diuæ memoriæ domina cum Balduino filio adolescentulo Marchione aduenit, consilioque cum suis habito, reliquias sanctas inde abspertauit, & in Blandinienſi ecclesia reliquæ parti corporis ipsius sancti apposuit, parte quadam ex eis ecclesie nupèr crematæ reddita. Hæc ita esse cum multi ex ore progenitorum suorum loquantur, quedam tamen fidelis mulier etiamnum superest, quæ cum iureiurando se præsentem his interfuisse memorat, & quæ iam diximus, vera esse viua voce testatur. Et hoc satis tam auditu quam visu, quisquis eadem sancti membra inspexit, competere potuit, non nisi virtute Dei ex ipsis ignium flammis sacræ reliquias ereptas esse: quia vt in ipsis apparet, omni ecclesia & loculo, in quo continebatur, exustis, ita sunt ab igni comprehensæ, vt nulla humani ingenij industria extrahi potuerint, & nisi angelica virtute abducerentur, in fauillas vel cineres vsque redigi oporteret. Sed iam ad perscribendum sanctæ translationis ordinem redeamus.

Miraculo
declaratur
verè S. Ber-
tulphi reli-
quias.

Cap. 35.

In transferendis sancti Bertulphi reliquijs, gloriæ eius gloriam hanc Christus adiunxit, vt sicut gaudij sanctorum consors est in cælis, ita etiam reliquiarum eorundem secum transferendarum consors fieret in terris. Cui hoc speciale mox transferendo decus fuit, quod sacratissimam Christi virginem Amalbergam hac sui translatione sociam habere meruit. Quod vt factum sit, lectori paucis indicare non pigebit. Erat in Orientali sanctæ Blandinienſis ecclesie apside scrinium immensa ætate in abdito

Eccc 4 repo-

repositum, quod à quibusdam fratribus deuotè eò admissis est apertum, & in eo quidam diuini horroris repertum. Nam erat in eo cernere omnem penè virginei corporis virginis Christi Amalbergæ puluerem, & plures castissimorum ossium ipsius particulas vnà cum vestimentis eius & peplo, pera quoquè & baculo, cilicio etiam & sacro precioso operis coloris que velo: velo, inquam, quo diuinitus per beatum Vuillibrordum sanctamque Gertrudem legitur velata, Deoq; consecrata. Fratres ad tam sanctum spectaculum secretiùs admissi, reperto tam precioso thesauro, non parùm gaudebant, eumq; cum corpore sancti Bertulphi collocare dignum ducebant. Quod & factum est.

Cap. 36.

EA siquidem tempestate, quæ sacram sancti Bertulphi reliquiarumque virginis Christi Amalbergæ translationem præcesserat, inundationis incommodo vniuersa regio laborabat adeò, vt à sidere Arietis vsque ad Geminos, nec pluuias cælo nubes, nec terræ decissent imbres. Sol Aquarium exhibat, propè sidus Canceri respiciebat, & tamen Aquarius plus solito imbres non cessabat effundere. Cerneret inundationem circunquaque grassari inexhaustam, & laborantibus agricolis omnem futuram messis spem adimi. Et ecce ante translationis diem, cum se ad perscrutandum sancti confessoris loculum fratres, quos diximus, contulissent, eumque cum fide & tremore aperuissent, imbre suspensio serenitas mox redit, ità vt vnum idemque esset, fratres loculum aperuisse, cataractasque cæli pluuias retraxisse. In apertione quippe loculi sancti sui, misertus est Dominus populi sui, sinum illi misericordiæ suæ aperiens, tempestatemq; iubens faceßere. Renouantur hic in sancto Dei antiqua miracula, quæ non minus defuncto, quàm olim viuèti familiaria fuere. Qui enim iam pridem sub diuo positus, pluuiæ incommoda non sensit: hic etiam ad artuum suorum attractionem, imbrium suspendit inundationem: tanto nunc miraculis & virtutibus excellentior, quanto diuino conspectui præsentior. Nec alienum à fide est, Deum sancti huius translationem mox futuram sic disposuisse, quem pro ea disponenda tempestatem insolentiam compeßuisse credimus. Gradere nunc, bone Iesu, nobiscum, & ad peragendam sanctarum reliquiarum confessoris & virginis tuæ translationem, puram nobis tribue deuotionem.

Cap. 37.

SAcratissima dies Pentecostes 14. Calend. Iunij lucebat, cum aduentum sancti spiritus Ecclesia generaliter celebrem habuit. Qua die placuit fratribus sacrosanctum corpus beati Bertulphi cum sanctæ Amalbergæ reliquijs ad memoriam, quam antè memorauius, fidelium defunctorum deportare, & die crastino de locello vetusto in nouum transferre. Quod consultò quidem ab eis definitum est, videlicet vt animæ fidelium defunctorum in aduentu spiritus sancti, lætificaretur etiam aduentu corporis sancti. Nam & hac celebri die plus solito confluentem plebem recepit ecclesia, sacra ibi Missarum solennia celebraturam. Innotuit etiam res populis, quæ agebatur de deportatione sanctissimi corporis. Vnde complures tam huius rei pia nouitas, quàm sacra paraclæti solennitas inuitabat, tanto liberiùs confluentes, quanto diù optata tandemque huius meritis concessa serenitate impensius lætabantur. Et tertia quidem diei hora, qua se spiritus sanctus discipulorum olim cordibus infudit, ante Missarum solennia fratres ad sancta sanctorum cum thymiamaterijs & hymnis accedunt, loculum, quo sacratissimum corpus cõtinebatur, deponunt, ac prosequente psalterium choro, memoriam, quam diximus, fidelium defunctorum adeunt, nouoq; altari cum imponunt, nocturnas illic in honorem Dei sanctique huius acturi vigilias, crastinumque expectaturi diem ad transferendas illius sanctæque virginis, quæ simul aduentus sunt, de theca in thecam reliquias.

Cap. 38.

CRastina porrò dies populis optatissima illuxit, quæ ad diuinum illud spectaculum illos vndecunquè inuitarat. Magnam & præclaram hac die iucunditatem, magnam æquè sancto suo omnipotens prærogauit solennitatem. Clerus omnis de adiacentibus ecclesijs, monachorum chorus de cœnobijs, tam plebs vrbana de vrbibus, quàm vulgus promiscuum accurrit de rure, vt in futura sanctissimi corporis translatione, optata visione fruatur. Nec piguit ob sanctissimi huius corporis

Reliquiæ S. Amalbergæ repertæ.

S. Amalbergæ à S. Vuillibrordo velum sacrum accepit.

Pluuiæ sicut repenti.

Nocturnas agunt vigilias ad sacra ossa.

ris reliquiarumq; virginis Amelbergæ reuerentiam, circuniacentium sanctorum corpora suam præsentiam exhibere. Nam sanctum Liuinum martyrem, & beatam Pharailem Christi virginem, sanctum quoque Gerulphum æquè martyrem singuli de suis locis obuios exhibuere, in magnaque populi prosequentiis frequentia gaudij nostri participes esse voluerunt. Præterea aliæ complures reliquiæ longo illo translationis sanctissimi patris nostri Bertulphi, sanctæque virginis Amelbergæ itinere processere obuiam. Nouum quippe gloriosumq; genus spectaculi hunc inuitauit populi conuentum: qui sanè tam frequens accurrit, vt nec ambitus, nec atrium ecclesiæ eum capere sufficeret.

Magna adhibita solennitas in transferendis sacris reliquijs.

Cap. 39.

EXpectantibus interea in ecclesia populis, sacerdotes ad memoriam fidelium defunctorum procedunt cum infulis, minoresque ecclesiæ gradus cum crucibus & thymiamaterijs. Populus quoque, qui tam multus conuenerat, nisi, quo potuit, se ad spectandum ingessit, vel religione, vel rei nouitate, aut etiam spe impetrandi aliquid pro benedictione de sancti corpore incitatus. Et præmissa Litaniam, adiunctis etiam laudibus tam diuino operi congruentibus, ac sacerdotibus, qui huic sanctissimo negotio aderant, ad altare accedentibus, preciosissimi thesauri locus aperitur. Corpus sanctissimum sindone inuolutum altari imponitur, sigillo rupto, titulus preciosæ glebæ testis legitur, cunctisque quibus accedendi vel videndi liberior facultas erat, palam exponitur. Oculis hæc cernentibus lachrymas pias pia æquè lætitia exprimit, atque hæc cernentes spe cernendi etiam maiora afficit. Locellus deinde minor coram exponitur, sigilli item titulus, quem prædiximus, audientibus cunctis legitur. Cumque hinc corpus sanctissimum, inde quod corpori deerat, modicè igne tactum conspiceretur, testibus titulis vnà cum sigillis, veteri manu descriptis, facile id, quod visum est, populo fidem fecit, membra sanctissimi cōfessoris Christi Bertulphi integro ferè numero illic reposita asseruari.

Certa documenta præsentium reliquiarum S. Bertulphi.

Cap. 40.

EX consequentibus hinc causis constat, sanctissimi patris hanc translationem maioris illi per Christum honoris fuisse occasionem. Cuius pignora quia aliquanto negligentius vsque ad id temporis habita fuere, maiorem solito deinceps habuere reuerentiam. Neque enim decuit hanc Christi lucernam sub modio, sed super candelabrum poni, vt ingrediētibus in ecclesiam Dei, in edito charissimam præstaret præsentiam. Et vt latius sanctitatis suæ diffunderet odorem, aliquam pignorum suorum per Ecclesias Dei passus est distributionem fieri. Quod vt fieret, deuotio, non temeritas: non superbia, sed humilitas promeruit. Nam inspirante spiritu sancto animis fidelium, ad translationem eius deuotè confluentium, persuasum est pro benedictione aliquid de pignoribus illius expetere, vt vel in modica reliquiarum eius portuncula singuli sanctum quasi totum præsentem colerent, cuius ope & intercessione nihilo minus se iuari confiderēt. Nec sefellit poscentes fratrum benigna charitas, nec elusa est piè poscentium deuota humilitas: dum & illi, quod poscebantur, sine damno de pignoribus sancti concedebant, & isti pro magno suo lucro vel parum aliquid de reliquijs eiusdem patris accipiebant. Vnde & apud singulos tanti hodieque habitus est, quasi apud singulos totus esset corporali præsentia, qui singulis vtique totus, fidei præsens est beneuolentia & amore.

Cap. 41.

Accessit quoque gloriæ eius ingens aliorum sanctorum gloria, quam in terris per homines Deus Dei sapientia procurauit. Nam ad sancti sui glorificationem multorum cum eo pignorum fieri voluit translationem, licet minus idoneè per nos humiles administratam, affectu tamen, quo potuimus, consummatam. Enimvero cum beatissimi patris nostri Bertulphi corpus, linteaminibus mundis inuolutum, diligenter obsignatum, & de theca in thecam esset translatum, accedunt fratres tam studiosè quam religiosè ad transponenda in eandem, in qua sanctus hic repositus erat, thecam, aliorum sanctorum reliquias, eaque, attestantibus illarum titulis, his qui affuerant, coram exponuntur, affixisque sigillis, diligenter cum corpore sancti reconduntur. Acta est hæc translatio anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo tertio, indictione vndecima, Alexandro Papa Apostolicæ sedi, & ecclesiæ Nouo

Is est Alexander II. cui Gregorius VII. successit.

Nouiomensis pontifice Radbodo presidente, regnante Francorum rege Philippo, & Roberto Flandriæ monarchiam tenente. Translatus est autem hic sanctus pater & preciosus Christi confessor Bertulphus cum supradictis admirandæ virginis Amelbergæ, multorumque sanctorum pignoribus de Orientali sanctæ Blandiniensis ecclesiæ parte ad altare, quod in medio ipsius basilicæ ædificatum & consecratum est in memoriam sanctæ incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis & ascensionis Domini nostri Iesu Christi, & in commemorationem omnium fidelium defunctorum, atque à domino Abbate Folcardo cum ipsdem sanctæ Amelbergæ, aliorumque sanctorum reliquijs in locello nouo collocatus, ipso cum fratribus sibi creditæ congregationis hanc eandem translationem administrante anno regiminis sui tertio, 13. Calend. Iunij, coram multitudine copiosa monachorum, clericorum ac vtriusque sexûs hominum. Ceterum quia huius dioceseos antistes huic sanctæ translationi, diu licet expectatus, aliasque occupatus, interesse non potuit, proximo suo ad nos aduentu tam presentibus per se, quam absentibus per literas, diem hunc festiuè celebrem cõstituit, ad laudem Christi, sanctorumque suorum, in quibus cum Deo patre & spiritu sancto uiuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

VITA SAN TAE ADELHEIDIS SIVE ALEIDIS,
PRIMAE A. BATISSAE VILECENSIS, A BERTRADA,
*quam alij Bertam vocant, sorore S. Vuolphelmi Abbatis Bruvvilerensis
sanctimoniali conscripta, sed stylo per F. Lawr. Surium passim
mutato, & quibusdam nonnihil contractis.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Domino N. Archipræsuli venerando, cunctis Christi cultoribus pro merito bonitatis amando, pauper, vilis & peccatrix illa indigna vocari sui ancilla, presentis vitæ post tædia, æternæ beatitudinis præmia. Cõfortata exemplo Abraham patriarchæ, Deum familiari allocutione sepius cõuenire audentis, adijciam adhuc loqui ad te dominum meum, fidum imitorem ipsius Dei omnipotentis, humilime clementiam tuam implorans, vt pro eius nomine, qui innumeris diuitum donarijs prætulit duo ærea minuta viduæ, æ neum hoc opusculum gratum tuæ dominationi sit munusculum: hocque admoneris, vt mei pauperulæ orata implere non obliuiscaris: quatenus pro te intercedente sancta virgine, cuius merita hic habentur descripta, omnia tuæ humanæ fragilitatis deleantur delicta. Nos qui de te, Præsulum dignissime, patrem & dominum appellantes, & loco Christi pro nostrarum virium modulo venerates: sicut illi dicimus, cuius erga nos vices geris, Non nobis Domine, non nobis, sed no mini tuo da gloriam: ita post illum ad tuum honorem referimus, quicquid gesserimus laude dignum. Cùm enim tum ob nostra, tum aliorum subditorum, vel corrigenda vel etiam propulsanda mala labores suscipias, iure quoque ex ijs, quæ Deo adiuuante rectè gerimus, honor ad te redit. Sic pius ille magister, cuius es vicarius, seorsim quidem discipulos suos stultos & tardos corde ad credendum, vel alijs id genus modis appellabat: at coram reprehensoribus, qui eos spicas vellent, vel alia similia facientes carpebant, inuisita ratione tuendos suscipiebat. Itaq; hinc ego animata, exiguum hoc tuæ Dominationi offero munusculum, vt si qua in eo corrigenda sint, ea plorum virorum opera emendes. Si quis verò in inuidia stimulante illud calumniari velit, instar eius, quem iam diximus, magistri defendere nè dubites: vt cuius geris vicem, in eius quoque vestigijs gnauiter insistas. Porrò si quis opus emendatione indigens putet esse indignum, quod tantæ dignitatis viro munus offeratur, nouerit is, tametsi calami magna est rusticitas, non paruam tamen in ipsa materia vtilitatem inesse: atque ita quod stylus impolitus videtur efficere contemptibile, id insigni precio materiæ munus effici gratissimum. Ieiuno quidam sermone multa præclare gesta prosequimur, putà beatæ matris Adelheidis Vitam: quam cùm Dominus admiserit in beatorum cõsortium, qui nunquam non pro populo Dominum deprecantur, idque signis euidentissimis declarant:

Luc. 21.

Hucusque
non est mu-
rata phrasis

Psal. 113.

Luc. 24.

Matt. 12.